

ادب نامه پارسایان

ویرشکی های عباد الرحمن در قرآن کریم

آیت الله حاج سید هاشم حسینی بوشهری

سرشناسه	: حسینی بوشهری، هاشم، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: ادب‌نامه پارسایان؛ ویژگی‌های عبادالرحمن در قرآن کریم /
	هاشم حسینی بوشهری.
مشخصات نشر	: قم: شهاب‌الدین، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	: ۳۳۹ ص.
شابک	: ۶۰۰۰ ریال: ۶-۰۰۱-۱۶۶-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۳۵-۳۳۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: مومنان -- جنبه‌های قرآنی
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۹ ح ۵ / م ۸۴ / BP ۱۰۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷ / ۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۰۲۸۵۹۰

نام کتاب: ادب‌نامه پارسایان
 آیت الله سید هاشم حسینی بوشهری
 ویرایش و تنظیم: بهروز خدري
 ناشر: شهاب الدین
 چاپ: گلها
 نوبت چاپ: اول / اردیبهشت ۸۹
 قطع: وزیری
 شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه
 قیمت: ۶۰۰۰ ریال
 شابک: ۶-۰۰۱-۱۶۶-۶۰۰-۹۷۸
 مراکز پخش:
 انتشارات شهاب الدین: قم، خیابان حجتیه، پلاک ۶۷، تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۳۲۸۰۰
 انتشارات براق: قم، خیابان مصلى، بعد از کوچه ۸، پلاک ۷۱۲، تلفن: ۰۲۵۱-۲۹۱۵۸۵۸

فهرست مطالب

سخن آغازین	۱۵
------------------	----

بخش اول

تواضع و تکبر / ۱۹

مقدمه	۲۱
فصل اول: نیم نگاهی به خزانه اهل لغت	۲۳
عزت موهوم	۲۴
فرق کبر و عجب	۲۴
فصل دوم: تکبر در آینه کتاب خدا	۲۷
گونه های تکبر	۲۸
فصل سوم: آسیب شناسی تکبر در بیان ائمه علیهم السلام	۳۵
پایین ترین سطح الحاد	۳۵
خطرناک ترین گروه ضعفا	۳۶
تقابل و تضاد عقل و کبر	۳۷

فصل چهارم: آثار تکبر بر جان و مداوای آن.....	۳۹
درمان تکبر.....	۴۱
فصل پنجم: تواضع در آئینه کتاب خدا.....	۴۳
تواضع یا ذلت؟.....	۴۳
سیمای تواضع از منظر قرآن.....	۴۴
خوشه‌ای از تاکستان قرآن.....	۴۵
فصل ششم: زاویه نگاه معصومین علیهم‌السلام به تواضع.....	۴۹
متواضع، محبوب‌تر از تواضع.....	۴۹
تاج تواضع و زنجیر تکبر.....	۵۰
میوه تواضع.....	۵۱
تکبر محبوب.....	۵۳
علایم تواضع.....	۵۴
مصدق کامل‌تر تواضع.....	۵۵
آثار تواضع و خطرهای دوری از آن.....	۵۶

بخش دوم

حلم / ۵۹

مقدمه.....	۶۱
فصل اول: کاوشی در معنای حلم و سفه.....	۶۳
تقابل جهل با عقل یا علم و مراد از جاهلون؟.....	۶۴
ژن و وراثت، عذر جاهلان.....	۶۵
نفی رئالیسم و ایده‌آلیسم.....	۶۵
چالش و چاره.....	۶۷

مراد از جاهل	۶۸
قلب سلیم، خاستگاه حلم حلیم	۶۸
جلوات حلم الهی در قرآن	۶۹
فرق حلم با واژه‌های مشابه	۶۹
فرق گلوازه حلم با صبر	۷۳
فصل دوم: حلم در آئینه کتاب خدا	۷۵
ابراهیم علیه السلام حلیم قرآن	۷۷
لطیفه‌ای ذوقی	۷۷
فصل سوم: حلم در کلام معصومین علیهم السلام	۷۹
معنای حلم	۷۹
حمایت ملائکه از حلیم	۸۰
حلم از نشانه‌ها و لوازم علم	۸۱
آثار حلم	۸۲
ارزش حلم و حلیم	۸۲
تحلّم مقدمه حلم	۸۳

بخش سوم

تهجد و شب زنده‌داری / ۸۵

مقدمه	۸۷
فصل اول: قرآن و تهجد	۸۹
بایگاه مستحکم و سخن محکم، فلسفه تهجد	۸۹
نکته	۹۰
ثقیل بودن قرآن و مرکب تهجد	۹۱

- ۹۳..... شفاعت قرآن از متعبد.....
- ۹۵..... شب زنده‌داران، زره‌پوشان کنگره‌دار قلعهٔ قرآن.....
- ۹۷..... مراد از تقوا و رضوان.....
- ۹۹..... بسته در بسته.....
- ۱۰۰..... تعبد و تعبد در کلام فارغ التحصیلان مکتب سحر.....
- ۱۰۰..... شیعه و تعبد.....
- ۱۰۲..... گوهر نماز شب و برکات آن.....
- ۱۰۴..... ترک تعبد و جشن شیطان.....
- ۱۰۵..... عوامل حرمان و تحریم.....
- ۱۰۸..... تعبد بی‌خاصیت و منفور.....
- ۱۱۲..... تذکری سودمند.....

بخش چهارم

خوف و رجا / ۱۱۳

- ۱۱۵..... مقدمه.....
- ۱۱۷..... فصل اول: کالبد شکافی واژه‌های خوف و خشیت، رجا و طمع.....
- ۱۱۸..... دو قلوب‌های هم‌وزن و به هم پیوسته.....
- ۱۱۹..... عدم توازن خوف و رجا زمینه‌ساز کفر.....
- ۱۲۱..... فصل دوم: خوف و رجا در آیین و وحی الهی.....
- ۱۲۲..... آزمودن خویش با آثار و نشانه‌های ترس و امید.....
- ۱۲۷..... خوف و رجا از منظر اهل بیت (علیهم‌السلام).....
- ۱۲۷..... خوف و رجا ی موحدانه.....

۱۳۰	ترازوی سنجش خوف و رجا
۱۳۱	امیدی کاذب یا آرزوی نابجا
۱۳۲	برکات خوف از خدا در دنیا و آخرت
۱۳۴	نقدی بر کلام علامه طباطبائی رحمته الله علیه در باب خوف و رجا

بخش پنجم

انفاق / ۱۳۷

۱۳۹	مقدمه
۱۴۱	فصل اول: انفاق، اسراف و اقتار در لغت
۱۴۳	فصل دوم: انفاق در قرآن
۱۴۴	زبان آیات در مورد انفاق
۱۴۵	آثار و برکات انفاق
۱۵۰	عواقب ترک انفاق
۱۵۱	۱. هلاکت
۱۵۲	۲. قرار گرفتن در زمره ظالمین
۱۵۳	۳. دخول در آتش
۱۵۳	۴. قرار گرفتن در صف تکذیب کنندگان
۱۵۴	۵. عذاب دردناک الهی
۱۵۵	سرّ عدم قبول انفاق
۱۶۱	فصل سوم: انفاق در آئینه کلام معصوم علیه السلام
۱۶۱	۱. عواقب مَنّت در انفاق
۱۶۲	۲. فضل و کرامت فقر
۱۶۴	۳. عذرخواهی خدا از فقرا
۱۶۵	۴. بستر ترک انفاق

۵. مجازات ترک انفاق‌های واجب ۱۶۶
۶. وجه جمع دو طایفه از روایات درباره انفاق ۱۶۷

بخش ششم

توحید و پرهیز از شرک / ۱۷۱

- مقدمه ۱۷۳
- فصل اول: شرک و توحید در کلام خدای واحد ۱۷۵
- گرایش مادی و الهی در جهان‌بینی و ثمره آن‌ها ۱۷۶
- انقسام شرک ۱۷۷
- خاستگاه شرک ۱۷۹
۱. هواپرستی ۱۷۹
۲. حس‌گرایی ۱۸۰
۳. تصویری دست‌نیافتنی از خدا ۱۸۰
- نتایج و پیامدهای شرک در قرآن ۱۸۱
۱. مذمت و خذلان ۱۸۱
۲. عذاب الهی در آخرت ۱۸۲
- فصل دوم: شرک در ادبیات معصومان علیهم‌السلام ۱۸۵
- شرک بودن بدعت در تشریع ۱۸۵
- مخوف‌ترین موضوع در امت اسلام از منظر پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ۱۸۶
- شرک خفی ۱۸۷
- شرک خفی در آئینه مصادیق ۱۸۸
- أ. ریا و خودنمایی ۱۸۸
- ب. دوری از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام ۱۹۱
- ج. سه نمونه دیگر از مصادیق شرک ۱۹۲

بخش هفتم

قتل نفس / ۱۹۵

۱۹۷	 مقدمه
۲۰۱	 فصل اول: عوامل قتل و ترور در جهان بینی قرآن
۲۰۲	 ا. فقر
۲۰۳	 ب. ترس از فقر
۲۰۴	 ج. حسد
۲۰۹	 فصل دوم: قتل در محکمه اهل بیت (علیهم السلام)
۲۱۰	 ا. بسته شدن درهای آسمان به روی قاتل مؤمن
۲۱۱	 ب. شراکت در قتل
۲۱۲	 ج. بنای سست حکومت های خونریز
۲۱۳	 د. خروج از اسلام به سبب قتل مؤمن

بخش هشتم

زنا و آلوده دامانی / ۲۱۵

۲۱۷	 مقدمه
۲۲۳	 فصل اول: زنا از منظر قرآن کریم
۲۲۳	 ا. شدت پرهیز در موضوع زنا
۲۲۵	 ب. بایکوت و قرنطینه زناکار در اجتماع
۲۲۷	 ج. پاکدامنی عامل مهم رستگاری (عفت مهم ترین ارمغان تزکیه)
۲۲۹	 د. «عشق» دستاویزی برای رسیدن به امیال نفسانی و کامیابی شیطانی
۲۳۳	 فصل دوم: دیدگاه پاک نظران قدسی منظر در مورد نگاه و زنا
۲۳۳	 ا. نگاه به نامحرم
۲۳۵	 ب. نگاه به عورت نامحرم

- ج. عواقب زنا..... ۲۳۷
 د. عوامل مؤثر در تحقق زنا..... ۲۴۲
 ه. آنچه عوض دارد، گله ندارد..... ۲۴۵

بخش نهم

توبه / ۲۴۷

- مقدمه..... ۲۴۹
 فصل اول: معنای توبه و استغفار در فرهنگ لغت و اصطلاح..... ۲۵۱
 فرق توبه و استغفار..... ۲۵۳
 فصل دوم: توبه و استغفار در کتاب خداوند تَوَاب..... ۲۵۵
 شرایط پذیرفته شدن توبه..... ۲۵۹
 ۱. بازگشت سریع..... ۲۶۰
 ۲. هدایت شدن..... ۲۶۰
 توسل در توبه..... ۲۶۱
 فصل سوم: توبه در آینه اخبار اهل بیت عصمت:..... ۲۶۳
 ا. جوان و توبه..... ۲۶۳
 ب. توبه بنده و شادی عجیب خدا..... ۲۶۴
 ج. توبه تا کی و چند بار؟..... ۲۶۵
 د. شرط قبول توبه..... ۲۶۷
 شرایط تحقق استغفار در کلام امیر متقین علیه السلام..... ۲۶۸

بخش دهم و یازدهم

عدم شرکت در مجالس لهو و برخورد کریمانه با لغو / ۲۷۱

- مقدمه..... ۲۷۳

فصل اول: بررسی واژه‌ها	۲۷۵
فصل دوم: مجلس باطل و لغو در کلام حق	۲۷۹
فصل سوم: مجالس گناه و لغو در کلام بزرگان	۲۸۳
أ. سؤال: آیا موسیقی محرک و موجب هیجان مثبت است؟	۲۸۵
ب. استماع غنا و شرکت در مجلس غنا	۲۸۸
ج. غنا مقدمه زنا	۲۸۹
د. نگهداری آلات غنا	۲۹۱
ه. آثار و عواقب روانی و اجتماعی شرکت در مجالس غنا	۲۹۲
و. تحریم همه جانبه اهل غنا	۲۹۳
ز. رونقی بخش مجالس غنا	۲۹۵

بخش دوازدهم

بصیرت دینی / ۲۹۷

مقدمه	۲۹۹
فصل اول: بصیرت دینی از نظر کتاب بصیرت بخش	۳۰۱
أ. پذیرش آیات الهی با بصیرت	۳۰۲
ب. عدم ضیق و دلتنگی ثمره بصیرت	۳۰۳
ج. ثمرات شیرین بصیرت	۳۰۴
فصل دوم: بصیرت دینی از منظر اهل بیت علیهم السلام	۳۰۷
أ. اهمیت بصیرت و درخواست آن از خدا	۳۰۷
ب. کلید صندوق بصیرت	۳۰۸
ج. ولایت اهل بیت علیهم السلام مصداق اتم بصیرت دینی	۳۰۸
د. خطر گمراهی دیانت بدون بصیرت	۳۰۹

فهرست اشعار ۳۱۱

فهرست‌ها / ۳۱۱

فهرست آیات	۳۱۳
فهرست احادیث	۳۲۷
فهرست اشعار	۳۳۴
فهرست منابع	۳۳۵

فهرست اشعار ۳۱۱

فهرست احادیث ۳۲۷

فهرست اشعار ۳۳۴

فهرست منابع ۳۳۵

فهرست اشعار ۳۱۱

فهرست احادیث ۳۲۷

فهرست اشعار ۳۳۴

فهرست منابع ۳۳۵

فهرست اشعار ۳۱۱

فهرست احادیث ۳۲۷

فهرست اشعار ۳۳۴

فهرست منابع ۳۳۵

فهرست اشعار ۳۱۱

فهرست احادیث ۳۲۷

فهرست اشعار ۳۳۴

فهرست منابع ۳۳۵

سخن آغازین

وقتی دنیا را از منظر قرآن می‌نگریم و در آیات آن تدبر می‌کنیم، درمی‌یابیم که در این عالم که به تعبیر عارفان کفش‌کن کاخ با عظمت آفرینش^۱ است، مسافری هستیم که عوالمی در پیش رو داریم و با طی آنها به لقاءالله می‌رسیم ﴿إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾^۲، لذا برای رسیدن به هدف، ابتدا باید موانع نظری و عملی سیر آن عوالم را بشناسیم و در مرحله بعد مانع‌زدایی کرده و مراحل سیر را شناخته و در نهایت در آن مسیر قدم بگذاریم.

بهترین و کامل‌ترین وسیله، یا به تعبیر دقیق‌تر، تنها وسیله برای شناخت موانع و اسباب حرکت، ثقلین با برکت است که پیامبر آن دو را در بین سالکین این راه قرار داد تا به آنها تمسک بجویند «إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابُ اللَّهِ وَعِترَتِي، مَا إِن تَمَسَّكْتُم بِهِمَا لَن تَضَلُّوا أَبَدًا»^۳ و راه را از چاه تشخیص داده، شاکر باشند، نه کفور:

۱. با اقتباس از آیه شریفه «فاخلق نعليك» در سوره طه، آیه ۱۲ که برای رسیدن به مقام خلّت و وارد شدن به خلوت‌کده اسرار الهی باید این دنیا را پشت سر گذاشت و نعلین مادیت را از پا کند و وارد وادی مقدس بندگی و قرب الهی شد.

۲. سوره انشقاق، آیه ۶.

۳. وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۳۳.

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾^۱.

به همین مناسبت با رجوع به صفحه‌ای از صحیفه الهی، از پی اینکه فرق نیک را از بد و هدایت را از ضلالت بفهمیم، به «فرقان» کتابش دل می‌سپاریم تا در زمرة «عباد الرحمن» قرار گرفته، همسفر راهنمایان این سفر که قائدند، نه صرف سائق گشته، دل به فرامین و هدایت‌های آنان که مخاطبین اصلی^۲ کلام خدایند، بسپاریم و این مراحل را به سلامت طی بنماییم. لذا اگر مجاهدی شمشیر تواضع و فروتنی به دست گرفت و زره حلم و بردباری بر تن جان نمود و در حربگاه محراب شب زنده‌داران به عبادت ایستاد و خائفانه جانش را با امید به رحمت الهی صیقل داد و بی‌رغبت به دنیا، آزادانه و معتدلاً نه در صیف جماعت انفاق‌کنندگان، نماز اقامه کرد، پس خود را از آلودگی‌های شرک، تطهیر نمود و به جای قتل نفوس محترم، نفس سرکش خود را به مسلخ برد و عنان‌غرایز را محکم به دست عقل داده و پای آن را عقال نمود، دیگر زیانش به دروغ نمی‌گردد و از مجالس بطالین، چونان غزال تیزیابی می‌گریزد و با مرکب کرامت، سنگلاخ‌های لغویات را در می‌نوردد و به باغستان کتاب خدا وارد و از میوه‌های تدبیر، به جان خویش می‌خوراند، پس او همسفری لایق است که نام «عبدالرحمن» زینده وجود ملکوتی‌اش می‌باشد، و از طرفی دیگر:

همان‌گونه که راه‌های مادی، راهزن دارد، راه‌های معنوی نیز همین‌گونه است و بلکه خطرناک‌تر از آن، چرا که راهزنان مادی، شی‌ای خارج از جان را طلب می‌کنند و نه با نام صاحب کالا کار دارند و نه با جان او و اگر هم با جان او کار داشته باشند و صاحب کالا در این راه، جان سپارد، محبوب خداست، اما راهزنان مسیر لقاءالله هم

۱. سوره دهر، آیه ۳.

۲. از ضمیمه دو آیه: الف. ﴿لَا يَسْتَهْزِئُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ سوره واقعه، آیه ۷۹، و ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ سوره احزاب، آیه ۳۳ به این نتیجه خواهیم رسید که فقط اهل بیت مطهرند و باطن قرآن را مس کرده و به کنه آن راه یافته‌اند.

با نام کار دارند، هم با کالا و هم با هویت صاحب آن، لذا اول او را فاقد فضیلت و کالای مزبور می‌کنند و هم نام او را از لیست «عباد الرحمن» خط زده، در لیست «عباد الشیطان» می‌نگارند و هم هویت او را از «انسانیت» به «حیوانیت» و بلکه بدتر از آن تنزل می‌دهند، پس بجاست در این مسیر با دید کاملاً باز و حواس جمع حرکت کنند و از غفلت پرهیزند، آن چنان که از آتش، و الا مصداق این آیه قرار می‌گیرند که ﴿أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾^۱؛ «آنان، همانند چارپایان و بلکه بدترند، آنان همان غافلانند».

عظمت سالکان طریق عبودیت به قدری است که خداوند رحمان، متصفان به این صفات را «عباد الرحمن» نامیده است، آنان کسانی‌اند که علاوه بر عبودیت ذاتی خدا، عملاً هم بنده باشند، لذا اگر چه مؤمن و کافر ذاتاً بنده خدایند، لیکن فضیلت در این است که آن کس که ذاتاً عبد است، در دایره تشریع که زاینده اختیار است نیز بنده باشد، در این صورت است که خدا او را به عنوان بنده می‌پذیرد و با ربوبیتش به او اقبال می‌کند، پس زیر چتر ولایت الهی قرار گرفته و در نتیجه، خداوند متعال، آن‌طور که یک مالک، امور بنده خود را بر عهده دارد، متولی و عهده‌دار امور وی می‌گردد، لذا عبودیت کلید ولایت خداست، چنان که ابراهیم گفت:

﴿إِنَّ وَلِيِّ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ﴾^۲؛

«به درستی ولی من خداست، همو که کتاب نازل کرد و متولی صالحان است».

اما سر اینکه «عباد» به «الرحمن» اضافه شده، این است که در آیات قبل، استکبار و خودخواهی کفار در مقابل خداوند متعال و نیز اهانت آنها به اسم رحمان را ذکر کرد:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا

۱. سورة اعراف، آیه ۱۷۹.

۲. سورة اعراف، آیه ۱۹۶.

وَزَادَهُمْ نُفُوراً^۱؛

«و هنگامی که به آنان گفته می‌شود: برای خداوند رحمان سجده کنید، می‌گویند: رحمان کیست؟ آیا برای چیزی سجده کنیم که تو به ما دستور می‌دهی؟! (این سخن را می‌گویند) و بر نفریشان افزوده می‌شود».

در این آیات، خداوند ضمن بیان صفات مؤمنین که از جملهٔ آنها تواضع است، آنان را بندهٔ خود نامید و به اسمی از اسمای خود که مورد اهانت کفار و تکریم مؤمنان است، اضافه کرد^۲.

مجموعهٔ حاضر، تلاشی است در بازشناخت ویژگی‌های بندگان برگزیدهٔ خداوند در قرآن کریم و آنچه که این پارسایان باید از آنها دوری کنند. مباحث این کتاب دریافتی است از بیانات ارزشمند حضرت آیت الله حاج سید هاشم حسینی بوشهری - دامت عزّه - که در سالیان متمادی در مجالس اهل بیت علیهم‌السلام ارائه کرده و در مجموعه‌ای به رشتهٔ تحریر درآورده‌اند که با همکاری گروه پژوهشگران بازنویسی شده و به رشتهٔ تحریر درآمده است. امیدواریم که همه ما از زلال چشمه ایمان بهره‌مند باشیم.

﴿وَالْعَصْرِ ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾^۳

۱. سورة فرقان، آیه ۶۰.

۲. ر.ک: المیزان، ج ۱۵، ص ۲۳۹.

۳. سورة العصر، آیات ۱ - ۳.